

אריאל בוקר - מושב שדה אילן
arielpro@netvision.net.il

מכרזה לניוד מכסות הצעה לשינוי השיטה

אריאל בוקר, רפתן פעיל במושב שדה אילן שלייד הר תבור, מציע לשנות באופן מובהק את השיטה לניוד מכסות מתכנות במגזר המשפחתי (המכרזה), באופן שתהיה צודקת יותר ונכונה בהיבט הלאומי. אריאל שלח מכתב לוועדת המכסות והוא מתפרסם כאן לסיעור מוחות ענפי

רקע תמציתי

1. ענף החלב בישראל פועל תחת משטר רגולטורי (תכנון וייצור) המעוגן בחקיקה ראשית ובחקיקת משנה במטרה "להבטיח אספקה סדירה של חלב ומוצרי... ותנאים הולמים לפעילות היצרנים והמחלבות".
2. במרוצת העשורים האחרונים התגבשו מספר מסמכים, ע"י גורמי התכנון הציבוריים, בדבר גודל המכסה הראויה למשק משפחתי. החל מ"דוח גולדין" דרך מסמכי הרפורמה (אמצע שנות ה-90) עד "ועדת בן דוד" (2008) וכלה במסמך העדכני של הצוות המקצועי ברשות לתכנון ופיתוח במשרד החקלאות בראשות ד"ר תניב רופא מתאריך 26.4.2011 שבו נקבע כי מכסת הייעד למשק המשפחתי תיקבע על 550,000 ליטר וכי יש לשאוף, כי השגת יעד זה תבוצע בתוך 5 שנים, דהיינו עד לשנת 2017.
3. המדיניות הנ"ל נתמכת הן במטרות החוק והן בסעיף הנוגע לוועדת המכסות (בעיקר סעיף 12 (א) (1)) שבו נקבע כי "....חלוקת המכסות תיעשה על בסיס חלוקת המכסות בשנים קודמות... ועל פי שיקולים נוספים, לרבות פריסת ההתיישבות ופיתוח הכפר וצמצום פערי מכסות בין היצרנים".
4. ע"פ ניתוח נתוני דוח רופא ונתוני שנתון 2010 של מועצת החלב, ניתן להסיק כי ע"מ לעמוד ביעד הנ"ל במגזר המשפחתי, נדרשת תוספת מכסה כוללת בסך של כ-40 מיליון ליטר (כ-8, מיליון ליטר לשנה).

משק בוקר - רפת

ניוד מכסות

1. פרישת יצרנים מהענף במגזר המשפחתי היא עובדה קיימת וברורה הנובעת, בראש ובראשונה, מהעדר דור-המשך כתוצאה מהיקף קטן של מכסת הייצור ובשילוב נדרש של השקעות משמעותיות (רפורמה ושות').
2. כידוע, יכולת המימוש של יצרן פורש מבחינה כלכלית נוגעת בעיקר למוניטין (מכסת הייצור) ולהון החי.
3. לאורך תקופת הרפורמה נקבע, ע"י מועצת החלב, מחיר הפדיון הראוי לליטר מכסה (1.25 ₪ לתאריך 1.1.2006).
4. בשלהי שנת 2007 הוחלט ע"י שר החקלאות כי העברת ניוד מכסות מיצרנים פורשים תיעשה ע"ב מכרז ולא ע"ב מחיר שייקבע ע"י מועצת החלב, וזאת כדי לתת תמורה גבוהה יותר שתקיים בכבוד את היצרן הפורש.
4. מדיניות ניוד המכסות-המכרזה, הופעלה החל משנת 2008 בצורה מעוותת ואי-שוויונית ובאופן בוטה ומובהק לרעת היצרנים המשפחתיים הקטנים, שאותם אמורה המועצה לענף החלב לתעדף, כפי שיפורט להלן.

ניוד מכסות - כשלים ועיוותים מרכזיים

כשלים כלכליים

1. הטיה מכוונת של מחיר לרעת הרוכשים - בהליכי הניוד הראשונים הוגדר ע"י המועצה מחיר מינימום שפגע ברוכשים ויצר עיוות מוטה מחיר שהוטמע כ"ערך שוק מאולץ" בעיני המשתתפים, הן הרוכשים ובעיקר הפורשים.
2. התארגנות מוקדמת לרעת המוכרים - נוכח "תנאי הסחר" לרעת הרוכשים, הוגשו בהליך האחרון הצעות רכש מתואמות או משותפות, באופן מסיבי ומשמעותי, ע"מ להקטין את ערך הפדיון וממוצע הצעות הרכש. באמצעות מהלך זה הוגבר אפקט סינון הצעות מקדמי (סטיית 20% מעל הממוצע).
3. חוסר בקרה על הצעות פורשים - במנגנון הנוכחי קיים דרבון מובהק לפורשים להעלות מחיר, שהרי גם הפורשים שחדלו מלייצר פודים

שדווקא היצרנים הקטנים, שאותם המועצה אמורה לתעדף, מופלים לרעה בתנאים הנוכחיים.

עיוותים חברתיים

5. **מלחמת אחים** - תהליך המכרזות, לאחר ארבעה סיבובי אגרוף, יצר אווירת מלחמה בין הפורשים לבין הרוכשים על סוגיית מחיר הפדיון (ההוגן), ובין הרוכשים, בינם לבין עצמם - "תפוס כפי יכולתך (הכלכלית)"

6. **ניוד מכסות גאוגרפי** - בשנות הרפורמה נשמרה עדיפות גאוגרפית במטרה לשמור על הפיתוח הכפרי ועל החקלאות הפעילה במושב. הייתה קיימת עדיפות ברכישה לרפתנים ביישוב ואח"כ באזור ורק אח"כ ברמה הארצית. בתהליך הנוכחי קיימת "נדידת מכסות" בין יישובים ובין אזורים, שלה קיימת השפעה בטווח הבינוני והארוך על הרפתות הנותרות ביישוב ועל הענף בכללותו.

7. **סבסוד פורשים ע"ח שורדים** - הסיבה המרכזית ש"יוחצ"נה" בריש גלי, בתחילת הניודים, הייתה "פנסיה בכבוד" לפורשים, שהרי ידוע כי יכולת המימוש מסגירת הרפת קיימת בעיקר במכסה ולא בסככות ובציוד.

בכל ענפי החקלאות והתעשייה ובעצם בכל משטר העבודה בישראל, אדם חוסך (כיום חובה בחוק) לגיל הפרישה ומפריש ממשכורתו מדי חודש, הן שכיר והן עצמאי. מדוע היצרנים שנותרו בענף ונלחמים על קיומם צריכים לשאת על גבם את אלונקת הפנסיה של הפורשים?

את מכסתם במחיר האיזון ולמעשה אין כל "קנס" או מגבלה להעלאת מחיר הפדיון, כפי שקיים אצל הרוכשים.

4. **שוונות גבוהה ביכולת הכלכלית של הרוכשים** - המחיר הכלכלי המתאים להצעת רכש משתנה בין יצרן ליצרן בהתאם ל:

- גודל המכסה (השפעה על יכולת המימון/כושר ההחזר).
- המלאי של ההון החי - האם בנוסף למחיר המכסה צריך לרכוש פרות.
- תנאי הממשק של ההון הדומם - האם יש צורך בהרחבת הסככות, מכון החליבה וכד'
- האם קיים מחיר אלטרנטיבי או חלב עודף - במידה והיצרן חורג הרי קנס החריגה "מקזז" את מחיר הרכישה.

מדוע היצרנים שנותרו בענף ונלחמים על קיומם צריכים לשאת על גבם את אלונקת הפנסיה של הפורשים?

כל אלו ועוד, משתנים בין יצרן ליצרן, אך בראש ובראשונה ההבדל המרכזי נעוץ בגודל המכסה. לנוכח העובדה, שבהליך הניוד רשאים להשתתף יצרנים עד 800,000 ליטר הרי ברור שתנאי הפתיחה שלהם חזקים, באופן משמעותי, מיצרנים בהיקף של 400,000 ליטר. יוצא אפוא

אריאל בוקר - שזה אילן

אריאל בוקר (39) נשוי לרוחל'ה (עו"ס) אף היא בת המושב. לזוג 4 ילדים.

הרפת הוקמה ע"י ההורים - **פרץ ורחל בוקר** בתחילת שנות ה-90 לאחר מאבק משפטי מול האגודה במשך עשור.

המכסה הראשונית עמדה על 150,000 ליטר ולאחר מספר שנים, בעקבות "תוספות", נקבעה מכסה של כ-270,000 ליטר. כיום המכסה עומדת על כ-420,000 ליטר שמתוכם כ-120,000 ליטר נרכשו בכסף מלא, החל משנת 1997 ובשנות הרפורמה.

הרפת שודרגה באופן משמעותי בשנת 2002. תכנון הרפת בוצע ע"י אריאל לאחר שסייר במשך שנה ברפתות בארץ, מקיבוץ סאסא ועד ברור-חיל, והתייעץ עם מגוון אנשי מקצוע בארץ ובח"ל ולבסוף החליט על שיטת שיכון תאי-רביצה הפועלת לשביעות רצונו עד כה. ברפת מותקן גורף אוטומטי (השני בארץ) שטיחי גומי במדרך האבוס, בחצר המתנה ובמכון החליבה. מכון החליבה בנוי באופן פרללי שדרת דג 2X6 עם מערכת חליבה של צח"מ.

מערכת הניהול מבוססת על תכנת "נעה" והרפת הייתה בין הראשונות להצטרף לתכנת הניהול.

ברפת מועסקים באופן קבוע תאילנדי במשרה מלאה ואחראי עדר בחצי משרה - **דובי נויילנגר** (רפתן צעיר) הנדסאי רפת בוגר רופין המועסק ברפת נוספת במושב.

על הממשק הבריאותי אחראי ד"ר חן גילד מהחקלאית ועל ההזרעות מנצח **אלון לרמן** משיאון. החלב משווק למחלבת טרה וביצועי הרפת נחשבים בתחום העליון של המחלבה.

שגרת הטיפול במרבץ מבוצעת ע"י טרקטור, שלו נוספו התקנים, שפותחו במיוחד בהתאם לדרישות של אריאל לטיפול בתאי רביצה - מתחתת הידראולית צידית וכף ייעודית לפריקה של ריפוד בתאים. המהפכה הסולרית ביקרה גם כאן. אריאל היה הראשון במושב לזהות את הפוטנציאל ובמשק מותקנות 3 מערכות סולריות כבר משנת 2009 וכיום, לאור ניסיונו של אריאל בתחום, מחלקת המחקר והפיתוח של חברת החשמל מקימה תחנת מחקר ברפת.

במקביל לפיתוח הרפת עוסק אריאל בניהול פרויקטים, ייעוץ כלכלי ושמאות. לאריאל תואר ראשון בכלכלה וניהול, תואר שני במנהל עסקים ושמאות מקרקעין וחקלאות.

בשנים האחרונות נשכר במכרז ע"י משרד החקלאות לטיפול בחקלאים מפוני גוש קטיף במטרה לסייע בחידוש הפעילות החקלאית וכן נמנה עם צוות היועצים הכלכליים של מועצת החלב העוסקים בחונכות במגזר המשפחתי.

כיום, בנוסף לניהול המשק, אריאל משמש יועץ כלכלי בשה"מ, במנהלת ההשקעות, במוסד לביטוח לאומי ובגופים נוספים וכן עוסק בשמאות מקרקעין ובניהול ובייעוץ לפרויקטים בחקלאות ובאנרגיה מתחדשת (סולרי, ביו-גז).

בזמן הפנוי "בין החליבות להמלטות" אריאל מונה ליו"ר הוועד המקומי במושב ולרב"ש מתנדב במג"ב - מתמ"ד. ■

זרכים לפתרון

1. תיאור העיוותים והכשלים לעיל עומד בניגוד ובהיפוך מוחלט לנוסח חוק החלב, בכל הקשור ליצירת תנאים הולמים ליצרנים וצמצום פערים בין היצרנים. לפיכך, יש להכיר במציאות שנוצרה ולפעול בנחישות ובאומץ, תוך גילוי אחריות ומנהיגות של בעלי התפקידים בענף – מועצת החלב, משרד החקלאות, התאחדות מגדלי הבקר.

מועצת החלב תקבע את מחיר הפדיון ההוגן לצורך ניוז מכסות במסגרת פרישת יצרנים באופן רבעוני או חצי-שנתי

2. תיאור העקרונות להצעה החלופית:

- 2.1 במשך 5 שנים יוקצו ע"י ועדת המכסות כ-8 מיליון ליטר (כ-25,000 ליטר בממוצע ליצרן בכל שנה) ליצרנים קטנים במגזר המשפחתי, לצורך השגת יעד מכסת הבסיס של 550,000 ליטר.
- 2.2 מועצת החלב תקבע את מחיר הפדיון (באמצעות האגף הכלכלי ובדומה לצוות שמגבש את מחיר המטרה הרבעוני) ההוגן לצורך ניוז מכסות במסגרת פרישת יצרנים באופן רבעוני או חצי-שנתי.
- 2.3 יצרן פורש ימכור את מכסתו בכל עת (ללא תלות במועד קיום הליך ניוז מרוכז) למועצת החלב ע"פ המחיר הכלכלי, שנקבע בצוות המקצועי, התקף באותו מועד.

2.4 המכסות שהמועצה רכשה יימכרו במחיר הכלכלי הנ"ל ליצרנים קטנים (עד 800,000 ליטר) לפי מדרג וסדרי עדיפויות כגון: גודל מכסה, כושר ייצור בפועל, שיוך גאוגרפי ביחס למוכר המכסה ועוד.

לדוגמה:

- נניח שהמועצה רכשה 10 מיליון ליטר מיצרנים פורשים המהווים 100% בסיס לחלוקה.
- 50% יוקצו בתשלום ליצרנים עד 550,000 ליטר ולא יותר מ-30,000 ליצרן בודד.
- 20% יוקצו בתשלום ליצרנים עד 650,000 ליטר ולא יותר מ-30,000 ליצרן בודד.
- 10% יוקצו בתשלום ליצרנים עד 800,000 ליטר ולא יותר מ-30,000 ליצרן בודד.
- 20% יוקצו בתשלום לכלל היצרנים הנ"ל בכל המדרגים (עד 800,000 ליטר) במידה וקיימת להם זיקה גאוגרפית למוכר (מאותו יישוב, מוא"ז, מחוז מ. חקלאות).
- המועצה תהיה רשאית להפחית (עד 50%) כמות רכישה של יצרן בגין אי-ביצוע מכסה אשקד.
- 2.5 במידה ולא יהיו יצרנים (עד 800,000 ליטר) שמעוניינים לרכוש מהמועצה וכתוצאה מכך תיווצר מכסת פרישה לא מנוידת, תועבר המכסה לסטטוס "אומנה" לשאר היצרנים במגזר המשפחתי ובשנה העוקבת תוצע שוב למכירה וחוזר חלילה. ■

מובילים בתכנון רפתות בארץ ובעולם

התמחות בתכנון מבנים חקלאיים

אגרופולן בע"מ מהנדס אבנר הורביץ
באר טוביה 83815, טל. 08-8602272
www.agroplan-il.com

אגרו AgroPlan